

แนวทางการเพิ่มมูลค่าข้าวของเกษตรกร ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

GUIDELINES FOR PRODUCT DEVELOPMENT TO INCREASE RICE VALUE OF BAN KRANG SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE

รัชฎาภรณ์ พัฒนะ^{1*}
Ratchadaporn Pattana^{1*}

Received : 20 September 2019

Revised : 2 December 2020

Accepted : 25 December 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าข้าวของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสอบถามความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าจากกลุ่มตัวอย่างชาวนาในตำบลบ้านกร่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 41 คน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จำนวน 5 แบบ เพื่อสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคจากการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้อง ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญจากผู้บริโภคในจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 100 คน ขั้นตอนที่ 3 การกำหนด แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากการประชุมเสวนาของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง ตัวแทนเกษตรกร และนักวิชาการ ด้วยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 14 คน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.66 ความพึงพอใจจากการทดลองพัฒนาบรรจุภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ แบบที่ 3 ค่าเฉลี่ย 4.3 และแบบที่ 5 ค่าเฉลี่ย 3.99 และพบว่าตัวแทนเกษตรกรมีความตื่นตัวและภาคภูมิใจที่เห็นผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์ ในชื่อตราสินค้า “ข้าวกล้องบ้านกร่าง” ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง เห็นด้วยกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวของเกษตรกรด้วยการผลิตข้าวกล้องอินทรีย์พร้อมบรรจุภัณฑ์ พร้อมทั้งสนับสนุนและประสานงานให้เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ด้วยเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ช่วยเหลือด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางอื่น ๆ ส่วนนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามให้การสนับสนุนในการส่งเสริมการขายผ่านตลาดออนไลน์

คำสำคัญ: การเพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์ข้าว บ้านกร่าง

¹สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹Business Economics Program, Faculty of Management Science,
Pibulsongkram Rajabhat University

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: ratchadapat@gmail.com

ABSTRACT

The objective of this research was to study the agricultural value of agricultural products. Ban Krang Subdistrict, Muang District, Phitsanulok Province. There are 3 steps in this research process: Step 1 Inquire about the needs of farmers regarding the need to develop rice products to add value from a sample with a specific selection of 41 farmers in Ban Krang Subdistrict. Step 2: Development of 5 packages to inquire about consumer satisfaction. The development of brown rice packaging. Random sampling from 100 consumers in Phitsanulok Province. Step 3. Defining product development guidelines from the dialogue of Administrators of Ban Krang Subdistrict administration organization farmer representative and academics with a specific selection of 14 people.

The results showed that the farmers needed to develop brown rice with the highest level of packaging. Average 4.66. It was found that the consumers had the highest level of satisfaction, the third was the average of 4.3, the fifth was the standard of 3.99. Awake and proud to see brown rice products with packaging. Brand name "Brown Rice" Ban Ban Krang Subdistrict Administration Organization Agree with the development of agricultural products by starting the pilot with the production of organic brown rice with packaging. It also supports and coordinates the organic rice farmers group with quality seeds. Marketing and product promotion through various channels. The academics from Pibulsongkram Rajabhat University support the promotion through online marketing.

Keywords: Adding Value, Agricultural Products, Ban Krang

บทนำ

ภาคการเกษตรของไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยปัจจุบันมีพื้นที่ทางการเกษตร (Agricultural Land) ทั้งหมดประมาณ 208,448 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 40.62 ของพื้นที่ทั้งประเทศ และเป็นพื้นที่เพาะปลูก (Arable Land) จำนวน 152,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีประชากรที่เป็นเกษตรกรประมาณร้อยละ 60 ของประเทศ และมีมูลค่าประมาณร้อยละ 40 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งส่วนบริโภคภายในและส่งออก โดยสินค้าเกษตรที่เป็นสินค้าหลักของประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ผัก และผลไม้ต่าง ๆ เนื้อหมู เนื้อไก่ โดยเฉพาะข้าวที่ไทยสามารถผลิตได้อย่างเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศถึงร้อยละ 75 และเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก (นนทกานต์ จันทร์อ่อน, 2557) การพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมามีพบว่า รายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรโดยรวมดีขึ้น แม้แต่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา ภาคการเกษตรได้รับผลกระทบน้อยกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ เป็นผลมาจากการดำเนินนโยบาย

หลายด้าน รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรที่ผ่านมาของไทย เป็นเกษตรกรแบบดั้งเดิมที่ให้ผลผลิตต่ำทำให้เกษตรกรมีสภาพความเป็นที่ยากจน ขณะเดียวกันจำนวนประชากรมีมากขึ้น ชุมชนเมืองมีการขยายตัว ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนลดลง อีกทั้งสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปจากปัญหาโลกร้อนจึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ และเกิดความผันแปรต่อกระบวนการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการเกษตรเสื่อมโทรม เป็นเหตุให้ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไปจนความจำเป็นตลอดกระบวนการผลิต เกิดความสูญเสียส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับมูลค่าของผลิตที่ต่ำลง

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย หรือภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่จังหวัดรวม 10,815.854 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 6,759,909 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 2,498,776 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.97 ของพื้นที่ทั้งหมด การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 2,498,776 ไร่ (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 กรมวิชาการเกษตร, 2560) พื้นที่ทำการเกษตรพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว 1,371,808 ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 273,458 ไร่ มันสำปะหลัง 170,491 ไร่ และมะม่วง 81,178 ไร่ โดยเศรษฐกิจจังหวัดพิษณุโลกในเดือนมกราคม 2560 พบว่า มีการขยายตัวเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันกับปีก่อน เศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม พบว่ามีการหดตัวร้อยละ -49.5 และหดตัวต่อเนื่องจากเดือนก่อนที่ร้อยละ -7.8 แม้ว่าปริมาณการผลิตข้าวนาปีและข้าวนาปรังกลับมาขยายตัวได้ร้อยละ 296.5 แต่จากปริมาณผลผลิตอ้อยโรงงาน และมันสำปะหลังที่หดตัวร้อยละ -52.6 และ -53.5 เป็นแรงกดดันให้ภาพรวมของการผลิตภาคเกษตรกรรมหดตัวลงในช่วงเวลาดังกล่าว (สำนักงานคลังจังหวัดพิษณุโลก, 2560)

ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ มีการชลประทานในพื้นที่ ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทางการเกษตร ที่สำคัญคือการทำนาอาชีพรอง ได้แก่ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ ทำให้มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อปี (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง, 2559) ปัจจุบันพบว่าพื้นที่ตำบลบ้านกร่างมีการขยายตัวของชุมชนเมืองเนื่องจากอยู่ใกล้ตัวเมืองพิษณุโลก พื้นที่ทำการเกษตรปัจจุบันลดลง อาชีพส่วนใหญ่ยังคงเป็นเกษตรกร คือ การทำนา โดยเกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าขึ้นแปรรูป ทั้งแปรรูปสินค้าเกษตร และสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร สินค้าแปรรูปทางการเกษตรที่ได้จึงมักมีมูลค่าต่ำกว่าการแปรรูปสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร และเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่ดังกล่าวประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนานั้น การที่จะเพิ่มรายได้จากเดิม จึงควรใช้หลักการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยใช้แนวทางการจัดการผลิตผลทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าว ที่มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคจะทำให้เกิดเป็นเกษตรกรรมยุคใหม่ที่จะมีบทบาทมากขึ้นในอนาคตที่จะช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรไทยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ และส่งเสริมเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดพิษณุโลก และประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าข้าวของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตร นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีขั้นตอนดังนี้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการสำรวจข้อมูลด้านความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าวโดย และความพึงพอใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสอบถามความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าจากกลุ่มตัวอย่างชาวนาในตำบลบ้านกร่างด้วยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 41 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จำนวน 5 แบบ เพื่อสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภค จากการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้อง ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญจากผู้บริโภคในจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 100 คน

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนด แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากการประชุมเสวนาของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง ตัวแทนเกษตรกร และนักวิชาการ ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 14 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสอบถามสำหรับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า
 2. แบบสอบถามสำหรับสอบถามความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง
- การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และแบบสอบถามความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง ได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องก่อนนำไปสร้างเครื่องมือ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง และปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า ผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่แจกแบบสำรวจและสอบถามตามข้อคำถามจากเกษตรกรโดยตรง
2. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ ข้าวกล้อง ผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่แจกแบบสำรวจและสอบถามตามข้อคำถามจากผู้บริโภคโดยตรง
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมเสวนาผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัยจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเสวนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าว เพื่อเพิ่มมูลค่า และความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ ข้าวกล้อง ใช้การพรรณนาข้อมูล โดยการหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมเสวนากำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตามประเด็นข้อคำถามใช้การพรรณนาข้อมูลที่ได้จากการเสวนาตามประเด็นข้อคำถาม

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลจากกระบวนการสำรวจข้อมูลด้านความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าวโดย ความพึงพอใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้ข้อมูลจากการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า มีผลวิเคราะห์ ข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า

ข้อคำถาม	ความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าว		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความต้องการ
1. ข้าวสารพร้อมบรรจุภัณฑ์	4.51	0.61	มากที่สุด
2. ข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์	4.66	0.63	มากที่สุด
3. สก๊ตน้ำมันรำข้าว	3.92	0.83	มาก
4. ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเสริม สุขภาพ	3.81	0.85	มาก
5. ขนมอบกรอบขบเคี้ยว	3.83	0.78	มาก
6. ผงชูข้าว	3.73	0.77	มาก
7. แป้งเบเกอรี่	3.86	0.87	มาก
8. ผลิตภัณฑ์บำรุงผม	4.50	3.60	มากที่สุด
9. สบู่	3.95	0.82	มาก
10. เส้นก๋วยเตี๋ยว	4.05	0.78	มาก

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าความต้องการของเกษตรกรในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวนั้น พบว่า มีความต้องการพัฒนาข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์เป็นอันดับหนึ่งมีความต้องการสูงสุดในระดับ ความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 รองลงมา ได้แก่ ข้าวสารพร้อม บรรจุภัณฑ์ ค่าเฉลี่ย 4.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61

ตอนที่ 2 การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง

จากข้อมูลดังกล่าวซึ่งพบว่า เกษตรกรต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องร่วมกับนักออกแบบ ขึ้นมาจำนวน 5 แบบ ดังภาพที่ 1 จากนั้นได้นำแบบที่ได้ไปสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภค จำนวน 100 คน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 2

แบบที่ 1

แบบที่ 2

แบบที่ 3

แบบที่ 4

แบบที่ 5

ภาพที่ 1 รูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ ข้าวกล้อง จำนวน 5 แบบ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ ข้าวกล้อง

แบบที่	ระดับความพึงพอใจ		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
1	3.47	1.12	ปานกลาง
2	2.76	1.17	ปานกลาง
3	4.3	0.91	มาก
4	3.63	1.12	มาก
5	3.99	0.99	มาก

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า แบบบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องที่ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ แบบที่ 3 ค่าเฉลี่ย 4.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91 รองลงมา ได้แก่ แบบที่ 5 ค่าเฉลี่ย 3.99 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดลองบรรจุข้าวกล้องเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบของเกษตรกรชาวนาบ้านกร่างได้ดังภาพที่ 2 และจากทั้ง 2 แบบ สามารถนำไปประยุกต์กับผลิตภัณฑ์ข้าวอื่น ๆ ที่เกษตรกรต้องการ เช่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ เป็นต้น ซึ่งสามารถเลือกใช้แบบบรรจุภัณฑ์ในแบบที่ 5 ได้

ภาพที่ 2 การทดลองผลิตบรรจุภัณฑ์สำหรับข้าวกล้อง จากแบบที่ 3 และแบบที่ 5

ตอนที่ 3 ผลการประชุมเสวนากำหนดแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่างจากการประชุมเสวนาเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องบ้านกร่างโดยสรุปมี 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรณรงค์ให้ผู้นำเกษตรกรในพื้นที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าว

ขั้นตอนที่ 2 ทำประชาคมเชิงชุมชนเกษตรกรรมที่มีพื้นที่นาแปลงเดียวกันร่วมกันผลิตข้าวพันธุ์เดียวกันในลักษณะเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ และการผลิตข้าวกล้อง

ขั้นตอนที่ 4 ประสานการสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับในการสนับสนุน ระบบชลประทาน พันธุ์ข้าว ใช้สารอินทรีย์ต่าง ๆ และการกำหนดช่องทางด้านการตลาด

ขั้นตอนที่ 5 เกษตรกรร่วมกันวางแผนด้านการบริหารจัดการภายในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 กลุ่มเกษตรกรดำเนินการปลูกข้าวอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 7 เจ้าของโรงสีปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมกับการสีข้าวกล้องอินทรีย์พร้อมทั้งเตรียมการด้านบรรจุภัณฑ์ให้ได้ตามมาตรฐาน โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 8 นำข้าวเปลือกที่ได้จากการเพาะปลูกมาทำการสีให้เป็นข้าวกล้องและบรรจุในบรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 9 การดำเนินการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และจัดจำหน่ายทางการตลาดตามช่องทางที่กำหนด (องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการพัฒนาเป็นลำดับต่อไป)

ขั้นตอนที่ 10 การประเมินผลการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่สูงขึ้น (เมื่อได้ดำเนินการในทุกขั้นตอนแล้ว)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยพบว่า เกษตรกร มีความต้องการพัฒนาข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์เป็นอันดับหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง จำนวน 2 แบบ พบว่า ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นด้วยกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร ในชื่อตราสินค้า ข้าวกล้องบ้านกร่าง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่างยินดีเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์ด้วยเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ และส่งเสริมด้านการด้านการตลาด เกษตรกรที่มีโรงสีในหมู่บ้านยินดีเป็นผู้จัดการผลิต ตัวแทนเกษตรกรมีความตื่นตัวและภาคภูมิใจในผลิตภัณฑ์ รวมทั้งนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามพร้อมที่จะให้การสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการขายผ่านตลาดออนไลน์

จากผลการวิจัยดังกล่าวยังพบว่ามีประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์เป็นอันดับหนึ่งนั้นน่าจะเกิดจากเกษตรกรเห็นว่ามีความเป็นไปได้สูงเนื่องจากขั้นตอนการผลิตข้าวกล้องไม่ยุ่งยากมี 3 ขั้นตอนหลัก ๆ คือ ขั้นตอนที่ 1 นำข้าวเปลือกที่ได้จากการเก็บเกี่ยวไปผึ่งให้แห้งแล้วนำไปสีโดยเครื่องจักรสีข้าวกล้อง ขั้นตอนที่ 2 นำข้าวกล้องที่สีได้แล้วมาทำความสะอาดโดยวิธีเป่าฝุ่นละอองโดยใช้เครื่องจักรแล้วนำไปร่อนในตะแกรงเพื่อคัดเลือกขนาดและ เก็บสิ่งเจือปนออกจากข้าว ขั้นตอนที่ 3 นำไปทำการบรรจุ (สมัย คำลือชา, 2553) และมีราคาจำหน่ายที่สูงกว่าข้าวขาว เช่น ราคาข้าวขาวหอมมะลิราคา 140-150 บาทต่อ 5 กิโลกรัม ส่วนข้าวกล้องหอมมะลิราคา 200-300 บาทต่อ 5 กิโลกรัม (ข้าวดี, 2562) อีกประการหนึ่งพบว่า ในหมู่บ้านมีเกษตรกร 1 ราย ที่มีโรงสีขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพสูงและพร้อมให้ความร่วมมือในการผลิตข้าวกล้องซึ่งเป็นข้อได้เปรียบกว่าโรงสีขนาดใหญ่ เนื่องจาก

โรงสีขนาดใหญ่จะสีข้าวขาวโดยขัดเอาส่วนที่เป็นประโยชน์ เช่น จมูกข้าว และรำข้าว ออกมาเป็นผลผลิตที่ทางโรงสีนำไปจำหน่ายได้ ส่วนการสีข้าวกล้องจะได้ข้าวกล้องที่มีจมูกข้าวและรำข้าวติดไปไม่ได้ขัดเอาส่วนที่เป็นประโยชน์ออกโรงสีจึงไม่ได้ผลผลิตใด ๆ ที่เกิดจากการสีข้าวกล้อง ดังนั้นโรงสีหลายแห่งจึงสีข้าวขาวกับขาวนาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่จะคิดค่าใช้จ่ายจากการสีข้าวกล้องทำให้เกิดเป็นต้นทุนในการผลิตข้าวกล้องซึ่งสูงกว่าข้าวขาว นับเป็นโอกาสอันดีของโรงสีขนาดเล็กของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีปัจจัยด้านเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตจึงสามารถช่วยลดต้นทุนที่เป็นตัวเงินจากการสีข้าวกล้อง และยังก่อให้เกิดรายรับส่วนเพิ่มจากการใช้ปัจจัยการผลิต ที่มีอยู่เดิม (จรินทร์ เทศวานิช, 2550)

2. ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้บริโภคมีความพึงพอใจในรูปแบบบรรจุภัณฑ์ระดับมากนั้น นับเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องได้อีกทางหนึ่งสอดคล้องกับ สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว (2559) ที่ระบุว่า การบรรจุภัณฑ์ หมายถึงรูปแบบวัสดุภายนอกที่ห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ภายในให้ปลอดภัย สะดวกต่อการขนส่ง เอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์ทางการค้าของผู้ผลิต/ผู้จำหน่าย และการนำไปใช้ของผู้บริโภค การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ มีปัจจัยหลายอย่างที่จะทำให้ผู้บริโภคให้ความสนใจจากรูปลักษณ์ภายนอกก็คือ การจับถนัดมือ สี สัน ขนาด สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย แต่จริง ๆ แล้วเป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลต่อการซื้อของผู้บริโภคค่อนข้างมาก เนื่องจากสินค้าที่มีคุณภาพมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามจะค่าใช้จ่ายคิดเป็นต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือต้นทุนส่วนเพิ่ม (Incremental Cost) (จรินทร์ เทศวานิช, 2550) แต่จะทำให้สินค้ามีคุณค่าเพิ่มขึ้นและจำหน่ายได้มากขึ้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการยกระดับราคาสินค้าด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ทั้งการพัฒนาารูปแบบและคุณภาพของบรรจุภัณฑ์ (จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ แปลจาก Robin Bade, Michael Parkin, 2550)

3. ประเด็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวตำบลบ้านกร่างพบว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง จะกำหนดนโยบายตามความเห็นของผู้ร่วมเสวนาเห็นด้วยกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวของเกษตรกรโดยเริ่มต้นนำร่องด้วยการผลิตข้าวกล้องอินทรีย์พร้อมบรรจุภัณฑ์ ในชื่อตราสินค้า ข้าวกล้องบ้านกร่าง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่างยินดีเป็นผู้สนับสนุนและประสานงานให้เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ด้วยเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งประสานการดำเนินการสีข้าวกล้องจากเกษตรกรที่มีโรงสีในหมู่บ้าน ให้เป็นผู้ผลิตข้าวกล้องในนามกลุ่มเกษตรกรและตัวแทนเกษตรกรมีความตื่นตัวและภาคภูมิใจที่เห็นผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์ ในชื่อตราสินค้า “ข้าวกล้องบ้านกร่าง” ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่างยินดีเป็นผู้ดำเนินการช่วยเหลือด้านการตลาดการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามให้การสนับสนุนในการส่งเสริมการขายผ่านตลาดออนไลน์ สอดคล้องกับ ฉัฐยา ดวงสุวรรณ (2553) ที่พบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าให้แก่ธุรกิจข้าว โดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาภายนอกนี้ยังสามารถเพิ่มมูลค่าโดยการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มมูลค่าในมุมมองของลูกค้าและใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมกับพัฒนาสินค้าใหม่ตามแนวโน้มความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสอดคล้องกับ วีระเดช นารินทร์ และเพ็ญณี แรอรท (2560) พบว่าแนวทางพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรกรพบว่ากลุ่มเกษตรกรได้จัดการเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

เป็นรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน พร้อมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์โดยการบรรจุในกล่องที่สวยงาม นอกจากนี้ กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย (2560) ได้กล่าวว่า ควรมีกระบวนการเพิ่มคุณค่าเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของผู้บริโภค เริ่มจากชาวนาเป็นผู้สร้าง ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย จากนั้นได้ส่งผ่านองค์ความรู้เหล่านี้ในรูปแบบของภูมิปัญญาให้กับชาวนารุ่นหลัง ภูมิปัญญาของชาวนาถือเป็นการสร้างนวัตกรรมเพราะเป็นกระบวนการที่พัฒนาความคิดหรือ วิธีการให้ดีขึ้นกว่าเดิม ภูมิปัญญาทำให้เกิดอัตลักษณ์การผลิตข้าวของชาวนามีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. เกษตรกรชาวนาตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถใช้งานวิจัยนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรชาวนาผลิตข้าวกล้องอินทรีย์ในชื่อตราสินค้า ข้าวกล้องบ้านกร่าง
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่างอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ประจำปีเพื่อให้การสนับสนุนเกษตรกรกลุ่มนี้อย่างเป็นรูปธรรม
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวของกลุ่มเกษตรกรได้
4. เกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ สามารถนำแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวนี้ไปประยุกต์ใช้ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าวให้กับเกษตรกรในท้องถิ่นต่าง ๆ
2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการทำนาระบบเกษตรอินทรีย์
3. ควรทำการศึกษาตลาดข้าวกล้องที่ได้รับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในลักษณะต่าง ๆ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดีพร้อมกับบรรลุมิติวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายอันเกิดจากความร่วมมือในหลายภาคส่วน ทั้งเกษตรกรชาวนาตำบลบ้านกร่าง และผู้เกี่ยวข้องหลายระดับในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อีกทั้งนักวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อความสำเร็จของงานวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ท่านดังกล่าวมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยงานในโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย. (2560). **นวัตกรรมการผลิตข้าวการแปรรูปข้าวและการค้าข้าวในประเทศไทย**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/> (2561, 30 พฤษภาคม).
- ข้าวดี. (2562). **ข้าวมงคล**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://ricedee.com/> (2562, 20 มิถุนายน)
- จรินทร์ เทวานิช. (2550). **เศรษฐศาสตร์การจัดการ**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ แปลจาก Robin Bade, Michael Parkin. (2550). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- ฉัฐยา ดวงสุวรรณ. (2553). **แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมข้าวไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นนทกานต์ จันทร์อ่อน. (2557). **ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://library.senate.go.th/document/Ext7091/7091777_0002.PDF (2560, 5 เมษายน).
- สมัย คำลือชา. (2553). **การผลิตข้าวกล้อง**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.rakbankerd.com/agriculture/page.php?id=1169&s=tblareablog> (2562, 25 ตุลาคม).
- สำนักงานคลังจังหวัดพิษณุโลก. (2560). **รายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังจังหวัดพิษณุโลก ประจำเดือนมกราคม**. 60(1): 6. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://joo.gl/adiEn> (2561, 30 พฤษภาคม).
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 กรมวิชาการเกษตร. (2560). **ร่างยุทธศาสตร์การวิจัย และพัฒนาการผลิตพืชเชิงพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ปี 2557-2559**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว. **องค์ความรู้เรื่องข้าว**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.ricethailand.go.th/rkb3/title-index.php-file=content.php&id=16-1.htm> (2561, 30 พฤษภาคม).
- วิระเดช นารินทร์ และเพ็ญณี แนนรท. (2560). **การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ โดยการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรกร: กรณีศึกษา เครือข่ายเกษตรยั่งยืน ตำบลหนองแคน อำเภอบัคมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง. (2560). **ข้อมูลพื้นที่ตำบลบ้านกร่าง**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://bankrang.go.th/> (2560, 30 มีนาคม).